

59. Стеријино позорје ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

XX ВЕК – ПРИЧА БЕЗ КРАЈА

Иако је 2014. година, погнутих глава, са очима на леђима, тешко ходамо у оловним ципелама XX века, гушећи се под бременом неразрешених проблема сопствене историје.

Два велика и значајна јубилеја – 150 година од рођења Бранислава Нушића и 100 година од Великог рата, које *Стеријино позорје* обележава ове године, добар су повод за комад који "исписујем" овом селекцијом.

Преиспитујући Ничеову тезу да "будућност припада онима који се најдаље и најдуже сећају своје прошлости", покушавајући да одговорим на питање *Како и куда даље*, кроз деведесет представа које сам видео градио сам сценослед за драму под радним насловом "Госпође и госпођице, ратови и последице" (грађанска и малограђанска Србија пре Великог рата, ратови и оно што су нам донели).

За протагнису ове драме, својим карактером, сам од себе, наметнуо се наш евримен, син Живке министарке. Антагониста је цео свет, а ко је крив за драмски сукоб, те да ли је старије јаје или кокошка – видећемо!

Све је почело појавом грађанског друштва, корупцијом и борбом за УНОСНО МЕСТО. Жуков, млад човек револуционарног духа, желео је да остане поштен и другачији. Био је тврдоглаво сам против свих. ИДЕЈА о непоткупљивости добила је своје наличје у кућној тиранији. Његова жена није могла да поднесе глад и такав начин живота. Уценом је успела да га наговори да оде код оних које је највише презирао и да пред њима, погнуте главе, погази сопствена начела. Но, они су се већ "о свом јадy забавили" те су му се насмејали у лице. Прокључала је крв неког претка убице па је, док су му крчала црева, у изливу гнева, неспретно потегао револвер али није повукао и обарач. Није било потребе. Лој је појео бубрег, власт је пала, а он је доспео на УНОСНО МЕСТО.

Именован је за министра у српској влади. Његова жена се на празан стомак прејела кавијара и постала ГОСПОЋА МИНИСТАРКА. Њихов син, бунтовни деран на тату али без ИДЕЈЕ на маму, истукао је уштогљеног сина енглеског конзула. И тако је све почело. Неке теорије завере кажу да мали Енглеz никад није заборавио батине Живкиног малог те нам је зато организовао 27. март 1941. и у више наврата чашћавао нас бомбама. Но, нећемо сад о томе, ипак су то само шпекулације епу склоне нације. Како у држави није било проблема, морало их је бити у кући. И тако је, рад скандала, наша Влада опет пала, а Живкиног малог стигла је изрека "имао па немао".

Случај је хтео да убрзо умре један рођак (који то није био) што се обогатио захваљујући Живкиним везама. Екс министаркин син сузе је ронио заједно са ОЖАЛОШЋЕНОМ ПОРОДИЦОМ, у жељи да се домогне наследства, с благо формираном ИДЕЈОМ да га проћерда.

Кад му то није пошло за руком, у време кад је Ханибал (Велики рат) већ био пред вратима, сећајући се живота на високој нози заводио је ГОСПОЋУ ОЛГУ, љубавницу свог оца, с ИДЕЈОМ да је наговори да с њим потпише уговор о доживотном издржавању. Озбиљно се разочарао кад је схватио да има успеха код погрешних жена.

А онда се траго. Нагло се уозбиљио и одрастао онолико колико је било довољно да поверује како је ИДЕЈА толико велика да због ње вреди и обарач

повући. "Попушио је дрогу" (коју му је неко морао дати, јербо није имò пара да је плати) и у петој сцени овог комада урадио оно што је његов отац покушао у првој. Пиштољ је опалио. Враг је однео шалу. Из ПРИНЦИПА је убио Фердинанда. Е, сад, да ли му је неко дошапнуо ИДЕЈУ, да ли му је напунио пиштољ и онако изгладнелог подговорио га да то уради, не знам. О томе ћемо ћутати и у ћутању се умети добро разумети... или можда нећемо.

И док ОЛУЈА Првог рата ЈОШ ТРАЈЕ, стигао је и Други, још гори, у ком се прекалио и коначно формирао свој карактер, не без успеха пуцајући на сопствену браћу. Све се то догодило у Фарадејевом кавезу историје у ком ме убеђивао како је баш захваљујући њему Аустрија после рата постала независна држава.

Потом су сви мислили да је скренуо, јер је ишао право, док је Партија шеврдала "лијево и десно, па ће се сретну, сретну се". Верујући да је јунаштво без ИДЕЈЕ обично разбојништво, за њом је трагао, због ње је убијао, због ње је робијао. Е, да, заборавих рећи да се ЕВРИМЕН презивао ЋИЛАС.

Од војне до војне, од робије до робије, остарало се. Стигле су га деведесете. Но, није се дао. Променио је крв и све виталне органе. И "тако стар а тако млад" у нови рат, прљавији од свих, Евримен је отишао с ИДЕЈОМ да је Ибермен. По повратку се понашао БИЗАРНО, трговао је дрогом, убијао по улицама, отимао виђеније људе на добром гласу, ма ко и какви да су били. И опет - робија. Додуше, лакша од пређашњих – гајио је цвеће, неговао лале.

Када су га због доброг владања помиловали, сходно свом префињеном карактеру, одлучио је да се скраси и проведе мирне, пензионерске дане у Српској Атини, у НЕОПЛАНТИ. Сећајући се свих ратова кроз које је прошао, схватио је да у себи има и мађарске, и српске, можда и руске и ко зна чије све крви. Доживео је озбиљну кризу идентитета. И, као да се враћао детињству, опет је једну времешну госпођу уверавао у своју љубав, убеђујући је да се променио, да је другачији и опет са старом ИДЕЈОМ да с њим потпише уговор о доживотном издржавању. Дирнута његовом искреношћу у коју је убедио и самог себе, госпођа је лила крокодилске сузе.

А онда сам застао у писању. Схватио сам да у комаду немам ни један позитиван женски лик.

Посетио сам седам величанствених дама али нису могле да ми помогну. Да ли су оне биле погрешни животни избори Живкиног малог, или је он био њихов, или и једно и друго, тешко је рећи. Тек све су ТРПЕЛЕ, робијајући "криве без кривице", јер су хладним оружјем смириле узаврелу крв својих насилних мужева.

Коначно, после неколико непреспаваних ноћи, забасао сам у неку кафану на крају света и нашао своју госпођицу. КОШТАНА је имала све што друге нису. Иако силована, претучена, гладна и измучена као наше позориште, певала је и кад јој до песме није. Тада сам последњи пут видео и свог јунака. Био је го до појаса, огрнут заставом неког фудбалског тима. Свуда по лицу и телу видели су се ожиљци бројних ратова кроз које је прошао. Био је ружан, матор и сенилан, бахат и пијан. И опет је, као на почетку комада, тукао без ИДЕЈЕ.

Било је време да причу приводем крају али Евримена више нигде није било. Неко га је (као у цртаном филму «La Linea») ИЗБРИСАО гумицом. Е сад, неки Словенци (политичари – лалинеисти склони постмодерни) убеђивали су ме да није тачно да "позориште не може да мења свет", те да ће га они поново нацртати, али нисам могао да чекам.

Дан премијере се ближио. Питао сам се како да завршим комад без главног јунака. Решење ми је дала ноћна мора. Сањам да сам у неком новом Великом рату. Сâм сам на пустој пољани, на "брисаном простору" XXI века. Око мене експлодирају бомбе у облику печурки, корак тешке вучем у оловним ципелама, губим дах под теретом стогодишње стрвине коју теглим на леђима – све до трена када више не могу ни корак даље. Буди ме сопствени крик.

Хтео бих да бежим
Ал' све ми је цабе
Када млађан лежим
Испод мртве бабе.

Помислио сам да је "драму" најбоље завршити сценом која можда не даје одговор на спочетка постављено питање *Како и куда даље* (јер "ако постоји одговор на питање, онда нешто није у реду с питањем"), већ сублимира претходно речено и издиже причу на виши и дубљи филозофски ниво.

И, како то и у нашим животима бива, све што се заигра комедијом, све што почне Островским, заврши се... Достојевским.

У новом смо веку,
Ал' времену празну,
Живели смо ЗЛОЧИН,
Сад живимо КАЗНУ.

Напомене:

Сви ликови у овој драми су измишљени.

Процес писања је ишао обрнутим редоследом. Прво сам одабрао сцене, а тек онда, према њима склапао причу и то се показало корисним, јер су за моју драму само најбоље сцене довољно добре.

Свестан чињенице да ће је сценски уприличити редитељ звани Организација фестивала, неће ме чудити ако се Други светски рат одигра пре Првог. Само да не дописују. Само да Трећег не буде.

Ако Србија због Украјине уведе санкције Русији, можда ће се отказати прва и последња представа.

Ако Србија због Украјине не уведе санкције Русији, можда ће се Островски и Достојевски третирали као домаћа класика.

Како год, ПОЗОРЈА ће бити и све ће бити ПОЗОРЈЕ.

Предлажем да у **Селекцији националне драме и позоришта** у драмском сукобу учествују следеће представе:

1. Уносно место, текст **А. Н. Островски**, режија **Егон Савин**, Југословенско драмско позориште Београд

2. Госпођа министарка, текст **Бранислав Нушић**, режија **Татјана Мандић Ригонат**, Позориште "Бошко Буха" Београд

3. *Ожалошћена породица*, текст Бранислав Нушић, режија Никола Пејаковић, Народно позориште Републике Српске Бања Лука
4. *Госпођа Олга*, текст Милутин Бојић, режија Горчин Стојановић, Народно позориште Сомбор
5. *Принцип (Мали ми је овај гроб)*, текст Биљана Србљановић, режија Михал Задара, Шаушпилхаус Беч
6. *Неопланта*, по роману Ласла Вегела, режија Андраш Урбан, Новосадско позориште/Újvidéki színház
7. *Бизарно*, текст Жељко Хубач, режија Снежана Тришић, Народно позориште Београд, Шабачко позориште
8. *Трпеле*, текст Милена Деполо и Бобан Скерлић, режија Бобан Скерлић, Београдско драмско позориште
9. *Коштана*, текст Борисав Станковић, режија Андраш Урбан, Народно позориште/Narodno kazalište/Népszínház Суботица

Предлажем да нас у програму **Кругови** заврте следеће представе:

1. *Још увек олуја*, текст Петер Хандке, режија Ивица Буљан, Драма Словенског народног гледалишча Љубљана
2. *Everybody Билас*, текст и режија Радмила Војводић, Црногорско народно позориште Подгорица
3. *Избрисани*, ауторски пројекат Оливера Фрљића, Прешерново гледалишче Крањ

Предлажем да нас у част награђених заузмује представа *Злочин и казна*, по роману Ф. М. Достојевског, режија Златко Свибен, Градско драмско казалиште "Гавела" Загреб.

У стварању ове приче, својим квалитетом, помогле су и представе:

1915 – Трагедија једног народа, Бранислав Нушић/Иван Нешковић, Крушевачко позориште, Народно позориште Ниш;

Богојављенска ноћ, Вилијам Шекспир/ЕгонСавин, Српско народно позориште Нови Сад;

Очеви су градили, ауторски пројекат Бориса Лијешевића, Црногорско народно позориште Подгорица;

Госпођица, Иво Андрић/Горчин Стојановић, Југословенско драмско позориште Београд;

Травничка хроника, Иво Андрић/Бранко Брезовец, Народно позориште Битољ;

Зелени зраци, Горан Марковић/Милица Краљ, Књажевско-српски театар Крагујевац;

Скупљач, Драгослав Михајловић/Ирфан Менсур, Позориште Тимочке Крајине "Зоран Радмиловић" Зајечар;

Наш град, Торнтон Вајлдер/Никита Миливојевић, Позориште младих Нови Сад;

Случајеви/Lost in Serbia, ауторски пројекат Кокана Младеновића, Омладинско позориште "Дадов" Београд;

Злочин и казна, Ф. М. Достојевски/Ана Томовић, Југословенско драмско позориште Београд;

Одлазак у красни, Војислав Савић/Жанко Томић, Народно позориште "Стерија" Вршац;

Август у округу Осеји, Трејси Летс/Љиљана Тодоровић, Атеље 212 Београд;

Мала, Радослав Павловић/Иван Вуковић, Народно позориште Ниш;

Киша, Јелена Поповић/Даријан Михаиловић, Позориште "Бошко Буха" Београд.

Као високоартифицијелни пример филозофског позоришта какво се некад могло видети у Салону Југословенског драмског позоришта, а каквог на нашим сценама одавно нема, издвојила се представа *У самоћи памучних поља* Бернар-Мари Колтеса, режија Стеван Бодрожа, Пароброд театра Београд.

Како се по Ајнштајновој теорији релативитета "у исто време на два места не може бити", представа *Мистер долар* Бранислава Нушића, режија Снежана Тришић, Народно позориште Суботица, биће у могућности да се нађе у опсегу селекције следећег Позорја.

Рекао сам.

Игор Бојовић, селектор